

Poseban prilog Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje

Hrvatski jezik naših majki i naše djece

DINO STANIN/PIXSELL

jezik naših majki i naše djece

Povijest Hrvata
Međtirovićev
remek-djelo
postalo je
simbolom
očuvanja
hrvatskoga
identiteta i
baštine

Ljepote majčinskoga jezika

Mjesec hrvatskoga jezika zaokružuje Međunarodni dan materinskoga jezika, koji se obilježava 21. veljače, i Dane hrvatskoga jezika, koji završavaju 17. ožujka

Riječ urednika

Željko Jozic,
ravnatelj Instituta za
hrvatski jezik i jezikoslovje

Iove su godine znanstvenici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje priredili poseban prilog uz „Večernji list“ željni i na taj način obilježiti Mjesec hrvatskoga jezika, manifestaciju koju smo pokrenuli prije tri godine. Osnovni je cilj obilježavanja Mjeseca hrvatskoga jezika (za počinje Međunarodnim danom materinskoga jezika – 21. veljače, a završava Danima hrvatskoga jezika – 17. ožujka) podizanje svijesti njegovih govornika o važnosti proučavanja njegove bogate povijesti, njegove pravilne

uporabe, ali i očuvanja njegovih dijalekata koji ga na jedinstven način čine posebnim u njegovoj raznolikosti. Hrvatski jezik, kao jedan od stupova hrvatskoga nacionalnoga identiteta, zauzima posebno mjesto u kolektivnoj svijesti njegovih govornika. Osjetljivost na jezična pitanja najvjerojatnije proizlazi i iz njegova povijesnoga razvoja, njegovih turbulentnih vremena u kojima je bio na rubu opstojnosti. Prisjetimo li se ugroze kojom su hrvatskomu jeziku prijetili politički dominantniji

jezici, lakše će nam biti shvatiti koliko je kroz povijest upravo hrvatski jezik bio potpuno neodvojiv od nacionalnoga identiteta, a zapis popa Martinca iz 1493. godine, u kojem nakon Krbavske bitke jadičuje nad sudbinom poharane hrvatske zemlje među ostalim i riječima „nalegao še Turci na jazik hrvatski“, jasno potvrđuje da su se jezik i narod kao pojmovi doživljavali potpuno izjednačeno, gotovo na razini sinonima.

No, hrvatski se jezik danas potpuno slobodno razvija, uživa

i međunarodni ugled kao 24. službeni jezik Europske unije, a na njegovim je govornicima i na svima onima koji ga proučavaju i opisuju da i u vremenima kao što su ova očuva onu klicu samosvojnosti i samobitnosti koju su nam namrli naraštaji minulih stoljeća.

Nadam se da ćete čitajući o hrvatskom jeziku na ovim stranicama uvidjeti njegove ljepote, njegovo bogatstvo i slojevitost te da ćete zajedno s jezikoslovcima Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje raditi na njegovu očuvanju. •

Standardni jezik, str. 2 - 3

Što s nazivima za tradicionalno „muške“ i „ženske“ poslove i zanimanja

Zaštićeni govor, str. 4 - 5

Hrvatska dijalektna i jezična baština:
Kako govore kajkavci ikavci?

Tri hrvatska pisma, str. 6

Predstavljamo tri hrvatska pisma:
glagoljicu, cirilicu i latinicu

Riječi koje treba razlikovati**arhiv i arhiva**

Arhiv je imenica muškoga roda koja znači 'ustanova u kojoj se čuvaju pisani dokumenti', npr. državni arhiv, povjesni arhiv. Arhiva je imenica ženskoga roda koja znači 'zbirka dokumenata i različitih zapisa koja se čuva u kakvoj ustanovi ili u arhivu', npr. bogata arhiva, obiteljska arhiva.

arhivski i arhivistički

Pridjev arhivski znači 'koji se odnosi na arhiv', a arhivistički 'koji se odnosi na arhivistiku i arhiviste'. Stoga je gradivo koje se čuva u arhivu arhivsko gradivo, a rječnik u kojemu je navedeno nazivlje koje pripada arhivistici arhivistički rječnik.

elektronski i elektronički

Pridjev elektronski znači 'koji se odnosi na elektrone', a elektronički 'koji se odnosi na elektroniku'. Tako je glazba koja se temelji na elektroničkim uređajima za proizvodnju zvukova elektronička glazba, a računalom se dobiva i šalje elektronička poruka. Mikroskop koji umjesto svjetlosti rabi snop elektrona naziva se elektronski mikroskop, a uređaj za proizvodnju snopa elektrona jest elektronski top.

gudaći i gudački

Pridjev gudaći u tvorbenoj je vezi s glagolom guditi i znači 'koji se odnosi na guđenje, na kojemu se gudi', npr. gudački instrument. Pridjev gudački izveden je od riječi gudač te znači 'koji se odnosi na gudače', npr. gudački orkestar.

isticati i istjecati

Glagol isticati znači 'davati čemu posebnu važnost, naglašavati', npr. isticati čije zasluge, isticati glavnu misao romana, isticala se lijepim glasom, te 'stavlјati što na kakvo vidljivo mjesto', npr. isticati zastavu. Glagol istjecati znači 'izlaziti u tekućemu stanju', npr. Voda istječe iz slavine, ili 'dolaziti do kraja u kakvu razdoblju', npr. Istječe rok za predaju poreznih prijava.

oblačan i oblačni

Pridjev oblačan znači 'koji je pun oblaka', npr. oblačan dan, a pridjev oblačni 'koji se odnosi na oblake', npr. oblačno računalstvo.

potresan i potreseni

Pridjev potresan znači 'koji izaziva snažnu osjećajnu reakciju', npr. potresan događaj, potresan film, a pridjev potresni 'koji se odnosi na potres', npr. potresno područje.

psihički i psihološki

Pridjev psihički znači 'koji se odnosi na psihu', npr. psihički razvoj, psihički problemi, psihički poremećaj. Pridjev psihološki znači 'koji se odnosi na psihologiju i psihologe', npr. psihološko tumačenje, psihološka analiza.

Jeste li znali...

...da uporaba velikoga i maloga početnog slova nosi i značenjske razlike? Imena stanovnika kojega područja ili pripadnika kojega naroda pišu se velikim početnim slovom, ali pisana malim početnim slovom postaju opće imenice:

Japanke (prirodnice japanskoga naroda)	japanke (vrsta lagane natikače)
Skandinavka (stanovnica Skandinavskoga polutoka)	skandinavka (vrsta križaljke)
Talijan (prirodnik talijanskoga naroda)	talijan (vrsta peciva)

...da i zarez može promjeniti značenje rečenice? Poznata je priča o proroći Pitiji koja je rekla *Ibis redibis numquam peribis in bello* (značenje je ovisilo o položaju zareza). Donosimo nekoliko hrvatskih primjera:

Ne, želim to vidjeti. (Ne želim otici, želim to vidjeti.)
Ne želim to vidjeti. (Nemam želju to vidjeti.)
To što si objasnila njemu, nije jasno. (Njemu si to objasnila, ali to nije jasno.)
To što si objasnila, njemu nije jasno. (Ti si to objasnila svima, ali njemu to nije jasno.)

Što je čije u antičkome svijetu**Ahilova peta**

Frazem Ahilova peta označuje ranjivo mjesto ili slabu stranu čovjeka kojega se inače smatra solidnim i nepogrešivim. Nastao je prema grčkome mitu o neustrašivome Ahileju, kojega je njegova majka u želji da ga učini neranjivim i besmrtnim nakon rođenja umočila u rijeku Stiks. Pritom ga je držala za petu, koja je ostala suha i tako postala jedino ranjivo mjesto na njegovu tijelu. Ahilejev neprijatelj Paris, koji je otevši ljestvu Helenu prouzročio Trojanski rat, bio je upoznat s Ahilejevom tajnom slabošću i u konačnici ga je obračunu nastrijetio otrovnom strijelom u petu.

Jedinstveni portal Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje **Bolje je hrvatski!** može se pronaći na adresi **bolje.hr**

Anglizmi na stand-byu

Interaktivne mrežne stranice *Bolje je hrvatski!* nude zamjene za anglozime i omogućuju korisnicima da i oni aktivno sudjeluju

Na obiljetnicu objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika (1967.), 17. ožujka 2015. pokrenute su mrežne stranice *Bolje je hrvatski!* (bolje.hr) Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje. Na tim se stranicama nalaze prijedlozi hrvatskih zamjena za anglozime koji su neprilagođeni ušli u uporabu u hrvatski jezik. S obzirom na to da je takvih riječi u posljednje vrijeme u hrvatskome javnom i medijskom prostoru sve više, odlučili smo za neke od njih predložiti odgovarajuće hrvatske riječi. Pritom valja uzeti u obzir da su hrvatske zamjene u prvoj redu prijedlozi za koje smatramo da su primjereni za uporabu u neutralnoj standardnojezičnoj komunikaciji jer se značenje svake strane riječi i tudice može jednakom dobro (ili bolje, tj. govornicima hrvatskoga jezika jasnije) izraziti na hrvatskome jeziku.

Korisnici su također davali prijedloge riječi ili izraza za koje bi željeli da se pronadu odgovarajuće zamjene ili su ih i sami predložili. Mnoge smo prijedloge korisnika uzeli u obzir pri donošenju ostalih naših prijedloga kojih je sad ukupno 65. Evo nekih od njih:

smartphone > pametni telefon

U engleskome jeziku izraz *smartphone* (ili *smart phone*) označuje mobilni telefon, najčešće s dodirnim zaslonom, koji ima veće mogućnosti pohrane podataka i povezivanja od običnoga mobilnog telefona. Jedan od prijedloga korisnika portala *Bolje je hrvatski!* bio je hrvatski naziv mudrofon. No, u hrvatskome jeziku uz anglozam *smartphone* pojavljuje i domaći naziv pametni telefon, pa je svakako bolje upotrebljavati taj naziv.

craft pivo > zanatsko pivo

U engleskome se jeziku izrazom *craft beer* označuje pivo proizvedeno u maloj i nezavisnoj pivovari tradicijskim načinom proizvodnje. U hrvatskome se taj

izraz zamjenjuje izrazom craft pivo umjesto kojega je bolje upotrijebiti izraz zanatsko pivo.

e-mail > e-pošta, e-poruka, e-adresa

Engleski naziv *e-mail* tvoren je od predmeta *e-*, koji je nastao kraćenjem pridjeva *electronic*, i imenice *mail*, koja znači 'pošta'. Naziv *e-mail* u engleskome ima dva temeljna značenja 'sustav za prijenos poruka s pomoću računala ili terminala spojenih na neku komunikacijsku mrežu' i 'poruka koja se prenosi tim sustavom'. U hrvatskome se jeziku upotrebljava tudica e-mail (ili samo mail/mejl) i domaći nazivi e-pošta, e-poruka, elektronička pošta, e-poruka, elektronička poruka. (Umjesto pridjeva elektronički često se pogrešno upotrebljava i pridjev elektronski.) Katkad naziv e-mail (ili mail)

Većini govornika hrvatskoga jezika smetaju anglozimi

u hrvatskome označuje i adresu e-pošte, tj. e-adresu. Stoga u hrvatskome standardnom jeziku treba, ovisno o značenju, naziv e-mail zamijeniti nazivima e-pošta, e-poruka ili e-adresa, npr.: Uveli smo e-mail. Uveli smo e-poštu. Dobio sam e-mail. Dobio sam e-poruku. Zapisat će tvoj e-mail. Zapisat će tvoju e-adresu.

event > događanje

Engleska imenica *event* znači 'događaj, fenomen, posljedica, natjecanje'. Ta se riječ sve češće preuzima u hrvatski jezik. Event može biti svečanost, ceremonija, sportsko natjecanje, kongres, konferencija, izložba, festival ili zabava. Sva ta značenja u hrvatskome imaju riječ događanje. Najčešće se riječ event upotrebljava u svezama upravljanje eventima, event menadžment te organizacija evenata. Umjesto toga možemo govoriti o upravljanju događanjima, menadžmentu događanja te organizaciji događanja.

link > poveznica

U engleskome se jeziku nazivom *link* označuje sličica ili riječi u dokumentu na internetu koje taj dokument povezuju s kojim drugim dokumentom. Umjesto engleske riječi *link*, koja u hrvatskome pripada samo računalnomu žargonu, u standardnome jeziku treba upotrebljavati hrvatski naziv poveznica.

triger > okidač

U engleskome je jeziku nazivom *trigger* 'dio pištolja ili puške pritiskom kojega se ispaljuje metak' te u prenesenome značenju 'ono što pokreće kakav događaj ili reakciju'. U hrvatskome se jeziku riječ triger upotrebljava upravo u tome značenju, npr.: To je bio konačni triger., stres kao triger itd. Umjesto riječi triger bolje je upotrebljavati hrvatsku riječ okidač, koja ima ista značenja (i osnovno i preneseno) kao engleska riječ *trigger*.

Trojanski konj

Frazem trojanski konj označuje prijevaru, dar u kojem se skriva nepoznata, ali kobna opasnost, a u novije doba i čovjeka koji se lukavo uvuče u neku zajednicu da bi je iznutra oslabio i uništio. Motiviran je epizodom iz Trojanskoga rata: nakon desetogodišnjega ratovanja u kojem su živote s obje strane izgubili najveći grčki i trojanski ratnici, Grci su se u konačnomet osvajajući Troje poslužili lukavstvom: napravili su velikoga drvenog konja, skrili u njega svoje ratnike i poklonili ga Trojancima. Noću su se ratnici iskrali, otvorili gradsku vrata svojim vojnicima te osvojili Troju.

Pandorina kutija

Frazem Pandorina kutija označuje skrivene nevolje koje mogu naglo izbiti na površinu. Motiviran je likom prve žene, prekrasne Pandore, koju je prema grčkom mitu Zeus poslao na zemlju osvećujući se za Prometejevu otmicu vatre. Bogovi su je obdarili vrijednim darovima, a dobila je i posudu, tj. kutiju, u kojoj su bila zatvorena sva zla. Na Zemlju je poslana da Prometejevu bratu donese darove s Olimpa, a on se zaljubio u nju i usprkos bratovim upozorenjima primio darove. Kad je nestrljivo otvorio kutiju, iz nje su izletjela sva zla i nesreće koje su mogle zadesiti ljudski rod.

THINKSTOCK

Pandora je brzo zatvorila kutiju, a u njoj je na dnu ostala samo nada.

Sizifov posao

Frazem Sizifov posao označuje neprekidan, zamoran i uzaludan posao, tj. mukotrpan posao koji ne dovodi do rezultata. Motiviran je mitom o kralju Sizifu, koji je glasio za najmudrijega, ali i najpokrvarenijega čovjeka svojega doba. Za sve svoje podvale i prijevare prema smrtnicima, ali i prema bogovima, na kraju je dobio primjerenu kaznu: da uz brdo gura golem kamen. Kad bi došao do vrha, kamen bi skliznuo iz njegovih ruku, otkotrljao se u podnože brda i njegov bi posao počinjao iznova.

Zanimanje

Kad to žena radi

Dosta je ženskih general-bojnica! Vrijeme je za general-bojnice

KAD TO MUŠKARAC RADI

A što je s muškom babicom ili primaljom?

Najčešće se ženski mocijski parnjak tvori od muškoga. Međutim, zbog promjene izvanjezičnih okolnosti katkad je potrebno pronaći i naziv za muškarca koji se bavi "ženskim" zanimanjima. Danas u vrtićima osim teta rade i striček, ali tu nema problema sa službenim nazivima koji glase odgojitelj i odgojiteljica. Nedavno je u Hrvatskoj školovanje završila i prva muška babica ili primalja, što je sa sobom donijelo i jezične probleme. Problem je službeno riješen tako da je naziv primalja asistentica promijenjen u primaljski asistent i primaljska asistentica.

gatar – gatar
glačara – glaćar
hostesa – host
medicinska sestra – medicinski tehničar
pralja – perilac
predilja – predilac
tkalja – tkalac
vezilja – vezilac

IONA I ON

Kako prepoznati spol ako je tko fotomodel?

Kad se želi naglasiti da posao čuvanja i njegove djece ili dočekivanja gostiju i brige o njima na događanjima obavlja muškarac, obično se to u razgovoru označuje dodavanjem pridjeva muški: muška dadilja, muška hostesa. To međutim nije rješenje za službeni mocijski parnjak. Muškarac koji se bavi čuvanjem i njegovom djece također je dadilja. Naime, postoje nazivi zanimanja koji se odnose na osobe obaju spolova, npr. fotomodel, model, ataše, krupje pa se njime označuju i muškarci i žene. Muškarac koji radi isti posao kao hostesa je host – obje su riječi preuzete iz engleskoga. I žena i muškarac su:

ataše
dadilja
fotomodel
impresario
konferansije
krupje
model

kapelan, kardinal, mitropolit, muftija, mujezin, pastor, patrijarh, rabin, svećenik, župnik... i 2. jezična (tvorbena) jer nije uviđek moguće tvoriti ženski parnjak od muškoga, npr. od riječi drvosječa, kupac, pisac, ataše, fotomodel, impresario, konferansje, krupje.

Ipak, i tada je, ako je to potrebno, moguće napraviti imenicu ženskoga roda katkad od druge osnove (pisac – spisateljica), katkad promjenom sufiksa (ronilac – roniteljica). Čak i neobične će se tvorenice s vremenom prihvatići. Osamdesetih su godina jezikoslovci raspravljali o tome kako treba reći kad je žena sudac. Danas je riječ sutkinja posve prihvaćena u hrvatskome jeziku.

brigadir – brigadirka
disk-džokej – disk-džokejica
djelatni vojnik – djelatna vojnikinja
džokej – džokejica
general-bojnik – general-bojnica
general zbora – generalica zbora
javni bilježnik – javna bilježnica
kapetan korvete – kapetanica korvete
kontraadmiral – kontraadmiralica
ličilac – ličiteljica
mornar – mornarica
pisac – spisateljica
ribič – ribičica
ronilac – roniteljica
spasilac – spasiteljica
strijelac – strelkinja
tužilac – tužiteljica
vodič – vodičica

•

Govor Sv. Đurđa**Dragi moj Ivec,**

znoš da je danes prošćeje pa čudaj toga tre pripraviti. Osim svetešjega beda moram i par felji kolači napraviti, a kak nemam se domaj, dišla sam k kumi Franci, kaj mi posodi jejce - jene su lepe, žote kaj cekin. Tebe prosim kaj dideš na plac ili v štacun, tu na ceduljici sam Ti napisala kaj bu mi tre. V komori si zemi cekera kaj mi naš pak vrećke nesef dimo. Penes buš valjda mev dost, či ne, zemi z moga šatoflina.

Dok se vrneš, ščisti rehe za rehjačo. Tikve za štruklje obeli i naribaj, pa je posoliš i žmekneš, znoš več kak to ide. Ja bom se fljetno vrnola, dimo pa mi pomoreš i začas smo gotovi.

Do neba Ti fala!
Štefica.

- meljo (kuruzno, hrženo, belo)
- češjenk (ni za Boga kineskil!)
- koji pušlek rotkvici i mladoga ljuka
- jano glavico zelja (ne vekšo od Tvoje glave)
- korice
- šako cvebi
- dve čokolade za kuhaje (veljke - za filjo i glazuro)

MANJE POZNATE RIJEĆI

bed – ručak
ceker – torba od komušine ili rogoza
cveba – groždica
čudaj – mnogo
dimo – doma
felja – vrsta
filja – nadjev
fljetno – brzo
jeni – njezin
hrženi – raženi
komora – ostava
korice – rogač
melja – brašno
obeliti – oguliti
prošćeje – proštenje
pušlek – vezica
sveteši – svečani
šatoflin – novčanik
štacun – trgovina
vrnuti se – vratiti se
žmeknuti – iscjediti

Zaštićeni: govor Bednje, Huma na Sutli, kajkavski ikavski, čabarski i štrigovski govori

VJERAN ŽGANEĆ-ROGULJA/PIXSELL

Jeste li znali...

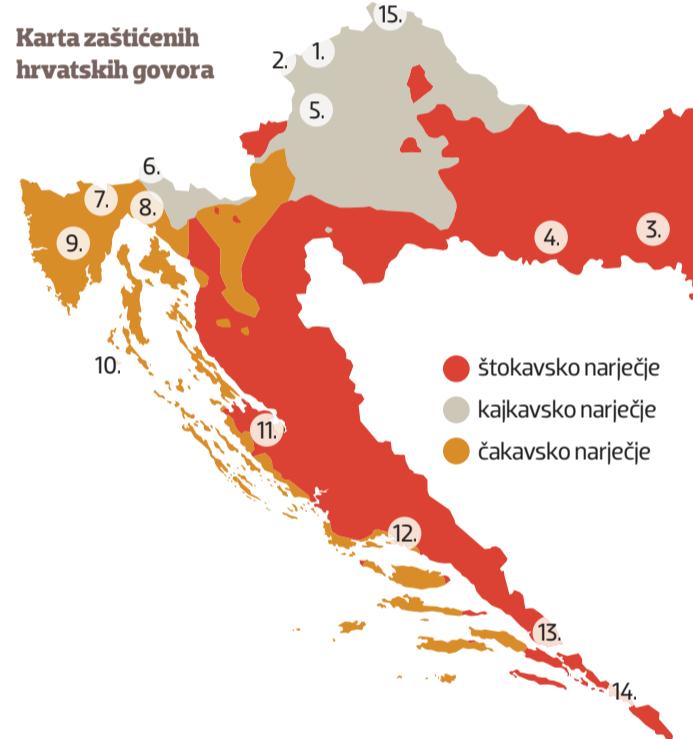
...da je štrigovska skupina govora kulturno dobro. Nekoliko je karakterističnih štrigovskih izreka: da ako žaba hoće vodo piti, mora soma (sama) u mlako iti i da je kesno posle polne k meši iti. Kažu i da im je često jezik friškiši (brži) od pameti, pa se držite njihove uzrečice pluni na prag pa se sedni, pa ak ti je prenisko, še enkrat pluni.

Opće je poznato da su hrvatski narodni plesovi, kola, narodne nošnje i tradicionalna glazba dio hrvatske baštine. Od nedavno su i hrvatski govor na tome popisu

Čuvajmo svoje dijalekte

Hrvatska je, kao sedamnaesta država, u srpnju 2005. ratificirala Konvenciju o očuvanju nematerijalne kulturne baštine, a koja je izglasana 2003. na 32. zasjedanju Opće skupštine UNESCO-a. Ta je konvencija stupila na snagu 2006., nakon što ju je prihvatiло trideset zemalja. Međutim, pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske već od 2004. djeluje Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu koje je u početku teorijski raspravljalo o kriterijima za upis pojedinoga dobra u nacionalni registar kulturne baštine, da bi se koju godinu poslije počelo s upisom dobara na Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara. Među različitim oblicima folklornoga stvaralaštva (ples, predaje, obredi, igre), umijećima i obrtima nalaze se i hrvatski mjesni govor / skupine govor / dijalekti. Prvi koji su upisani na Listu bili su bednjanski govor i govor Huma na Sutli (2007.) te žminjski govor, govor posavskoga sela Siče, kajkavski donjosutlanski (ikavski) dijalekt te govor i toponimija sela Vidonje (2008.). Hrvatska jezična raznolikost odgovara sveukupnoj raznolikosti hrvatske nematerijalne kulture, kao i osobitostima mnoštva pojavnosti tradicionalne materijalne kulture. Uvrštanje pojedinoga govara na Listu znak je da je lokalna zajednica prepoznaла svoj govor kao važan

Karta zaštićenih hrvatskih govorova

1. bednjanski govor
2. govor Huma na Sutli
3. govor Starih Perkovaca
4. govor posavskoga sela Siče
5. kajkavski donjosutlanski (ikavski) dijalekt
6. čabarski govor
7. istoriromunjski govor
8. grobnička čakavština
9. žminjski govor
10. govor otoka Suska
11. govor zadarskih Arbanasa
12. splitski govor
13. govor i toponimija sela Vidonje
14. dubrovački govor
15. štrigovska skupina govorova

Na mlađim je generacijama da očuvaju govore svojih majki kao vrijednu baštinu

elementa svojega identiteta te da će nastojati prenijeti ga na mlađe generacije i tako očuvati njegov kontinuitet, prijenosom sa starijih na mlađe. To se postiže na različite načine, a najčešće pisanjem rječnika mjesnoga govora te održavanjem kontinuiranih radionica za najmlade. Iskustvo je pokazalo da je, nakon što se država institucionalno počela baviti uvjetno rečeno zaštitom, a bolje rečeno prepoznavanjem

govora kao kulturnoga dobra, došlo do sustavnog praćenja i rada na očuvanju mjesnih govorova. Mjesnim se govorima ne bave više samo zaljubljenici u svoj kraj i govor (iako većinom oni na svojim leđima nose sve administrativno-organizacijske postupke u očuvanju govora), nego su govor postali nezaobilazan dio identiteta mnogih, dio kojega se ne sramimo, dapači, dio koji se s pravom i ponosom ističe.

Forca se budi!

DUBROVAČKI GOVOR – HRVATSKA KULTURNΑ BAŠTINA

Dubrovački je govor jedan od rijetkih zaštićenih štokavskih govorova. Riječ je o ijkavskome štokavskom govoru čije govnike među ostalim „odaje“ izgovor vokala (posebice dugi i zatvoreni a i o), provođenje novije jotacije: đe, viđeli, sklonidba muških osobnih imena: Vlaho – Vlah, Đivo – Điva te leksičko bogatstvo. Možda štogač od toga usvoji i nepuća prinčipe Leje jer je marać u znaku Ratova zvijezda. A priča se da će ovog pramaljeća i James Bond bit na Stradunu. Možda ga sretnete dok baca očadu po

izložima i sinjorine u kratkijem kotulama pozdravlja s noć, dobra noć. Sigurno će s nekon učiniti banju na Dančama, pojest đelat u nekon đardinu dok druge budu pune invidije. Taj kazin neće kalmat cijelo ljeto. A Dubrovčanima je najljepše kad fine ljeto i kad parte silni furešti koji se stalno lentraju. Finalmente, u zimu mogu, kad otvore persijane i funjestre, vidjeti da u Gradu nema ni kučka ni mačka. A onda sve da capo od Feste svetog Vlaha. Idući put kad posjetite Dubrovnik, slušajte kako govore gospari!

GRGO JELAVIĆ/PIXSELL

Jeste li znali...

...da je članak Dubrovački dijalekat, kako se sada govor Pere Budmanija napisan 1883. prvi moderni opis nekoga štokavskoga govora.

Ili jabučica...

Je li slada šalša od pomidora ili sos od paradajza?

Rajčica je povrtna biljka koja ima brojne nazive u hrvatskim dijalektima...

Rajčica je jednogodišnja povrtna biljka koja se uzgaja diljem Lijepe Naše i koja je, bilo da je smatramo voćem, bilo da je smatramo povrćem, neizostavni dio svačije kuhiće/kuhnje/kužine. No, leksemu rajčica u hrvatskim mjesnim govorima nema ni traga. U kajkavskome narječju dilema nema. Najčešće je zabilježen naziv paradajz (< bav.-austr. Paradeis(er) < srnjem. *par(a)dis-apfel*), u kojemu je finalni konsonant z zamijenjen bezvučnim s, pa se izgovara paradajs – kako je u govoru Čabra, Gerova, Apatovca, Kupljenova, Sudovca, Pisarovine, Kalnika, Svetoga Đurđa i sl. Znatno rjeđe pojavljuje se i izvedenica paradajzlin, primjerice u Đurđevcu, Pitomači, Hlebinama, Podravskim Sesvetama, Virju. U bednjanskome je pak govoru zabilježeno porodojz, u vrbovečkom govoru paradejs, a u govoru Vaške paradička.

U štokavskome je narječju također ovjeren naziv paradajz, primjerice u govoru Grubišnoga Polja, Topuskoga, Vojnića, Ličkoga Osika itd. Rijetko se pojavljuje i naziv paradajsija (npr. u Orahovici, Podravskoj Moslavini, Podravskim Podgajcima) te paradič u Batini.

Slavoncima je pak rajčica jabučica, kako će vam potvrditi u Babinoj Gredi, Bebrini, Davoru, Gunji, Svilaju, Štitaru, a zabilježeni su i zanimljivi nazivi: sosa u Aljmašu te luta u Gradištu. Među štokavcima uz obalu i na otocima, kao i među čakavcima, žustre su rasprave o tome je li imenica kojom se naziva rajčica muškoga: pamidor (Zaostrog, Karin; Sumartin), pomidor (Omiš, Ražanac) ili pak ženskoga roda: pomidora (Perkovići, Vid; Račiće), pomadora (Ston, Brijesta, Cavtat) te pimadora (Sućuraj). U čakavskim su govorima varijacije najbrojnije, i u rodu, i u vokalskome sustavu. Najčešće se govorи pomidor (< tal. *pomodoro*), kako je primjerice u Medveđi, Kraljevici, Njivicama, Olibu, Pražnici, Brusju itd. Zabilježene su fonološke varijacije: pomido-

**A sad, izvadite
teće i skuvajte
šalšu.
Tribat će van:**

žmul maslinova
uјa

po kila kapule

4 – 5 zrna
česna

2 – 3 kilo
pomidora

malo
petrusimula

zeru soli i papra

**Ve zemite
rojngliju i
skuhajte sosa.
Tre bu vam:**

2 – 3 žlice
finoga olja

melja za slab
zafrik

1 drobno
narezanoga
ljukeca

1 očiščeno
friško črreno
papriko

1 betvico celera

paseranoga
paradaja

vode;
soli i cukura po
teku

**Bogatstvo
naziva**
Rajčica je i
paradajz,
pomidor, poma,
pomidevor,
jabučica, luta,
sosa...

Jedan od prvih zaštićenih hrvatskih govorova jest jedan specifičan kajkavski dijalekt koji se od ostalih kajkavskih dijalekata razlikuje po tome što je – ikavski. Sjeverozapadno od Zagreba i Zaprešića, sve do granice sa Slovenijom, smjestila se kajkavska ikavска oaza s tridesetak naselja, među kojima su najveća Brdovec i Šenkovec. Podrijetlo kajkavaca ikavaca uz donji tok rijeke Sutle može se objasniti migracijama katoličkoga stanovništva u vrijeme osmanlijskih osvajanja otprije 500-tinjak godina, a riječ je o vrlo specifičnom hrvatskom dijalektu koji je vjerojatno nastao pokajkavljenjem doseljenih čakavaca. Govori kajkavskih ikavaca prihvatali su neke značajke kajkavskih govorova, no u njima su očuvani i mnogi tragovi njihova prvotnoga stanja, kao npr. ikavski odraz jata (dica, rič, viverica), glas a na mjestu poluglasa (kosac, lovac, odojak), a čuva se i stará čakavská akcentuacija (sestrá, pút, zapovídát).

Lipi naš kaj

**Mali rječnik kajkavaca
ikavaca**
voža – bačva; loza – šuma;
panklín – vrpca, mašna;
Vuzam – Uskrs; likof –
slavlje nakon uspješno
obavljenoga posla; poplin –
jablan; podrimanac –
visibaba; boži pasec – duga;
mahan – mahovina; patika –
ljeckarna; vraštvvo – lijek;
švakor – iznošena cipela;
jaglen – boje jaglaca, žut; nuk –
unuk; cista – cesta

Darth Vader
uskoro će
progovoriti
dubrovački:
Kenova?

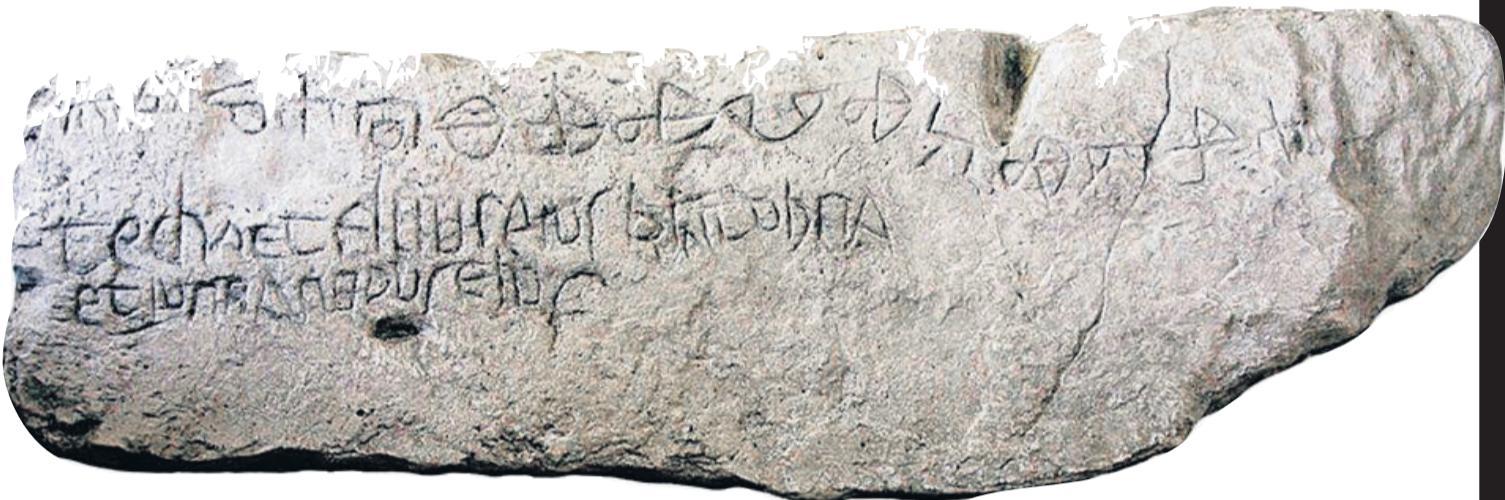
Hrvatska tropismenost

Isprva smo pisali latinicom, ali na latinskom. Hrvatske smo tekstove pisali isprva glagoljicom, pa cirilicom i latinicom

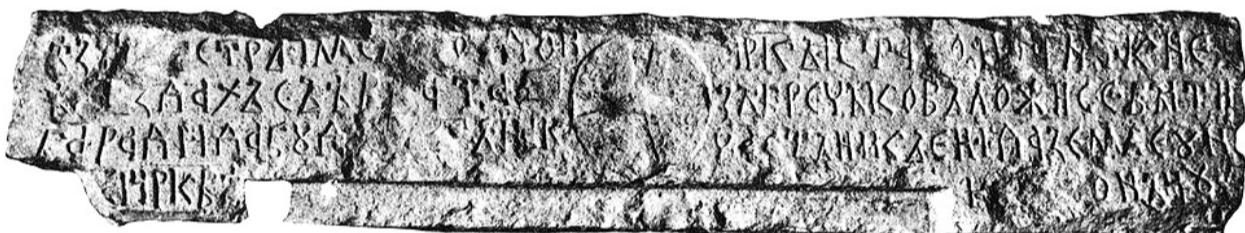
Hrvatska je kultura obilježena tropismenošću jer su se tekstovi ostvarivali trima pismima – latinicom, glagoljicom i cirilicom. Došavši na prostor današnje Hrvatske u 7. stoljeću Hrvati su se susreli s kršćanstvom, latinskim jezikom i pismom, o čemu svjedoči tekst redovnika imenom Črnorizac Hrabar: »Prije, dakle, Slaveni ne imaju pisma, nego crtama i urezima brojahu i gatahu, jer bijahu pogani. Pokrštivši se, trudahu se slavensku riječ zapisivati latinskim i grčkim pismenima, bez sustava«. Tim rijećima Črnorizac Hrabar u svom spisu *O slovima* opisuje početke pismenosti slavenskih naroda, a među njima i Hrvata nakon velike seobe naroda u srednjem vijeku. •

Plominski natpis iz 11. stoljeća kratak je kameni natpis – Se e pišće S – uklesan oblik glagoljicom s reljefnim prikazom boga Silvana.

Krčki natpis epigrafski je spomenik iz 11. st. pisan oblikom glagoljicom. Na kamenoj su podlozi uklesana imena graditelja crkve ili samostana: opat Maj i slavenski redovnici Radonja, Dobroslav i Rugota.

Povaljski prag najstariji je hrvatski cirilični natpis nastao oko 1184. godine (kada i predložak za prvi dio Povaljske listine). Pronađen je na nadvratniku opatije sv. Ivana Krstitelja u Povljima na Braču.

LATINICA

Prve pouzdane vijesti o ranoj povijesti Hrvata u novoj postojbini pružaju nam natpisi na crkvenom inventaru, oltarnim pregradama i nadvratnicima. Latinskim pismom – latinicom – zapisuju se imena hrvatskih vladara. Ti su natpisi prvi spomenici hrvatske pismenosti, a pojavljuju se u 9. stoljeću (primjerice Fragment grede s natpisom kneza Trpimira, Krstionica kneza Višeslava, Natpis kneza Branimira, Natpis kneza Držislava). Prvi su hrvatski spomenici latiničnoga pisma i kneževske isprave. Najstarija isprava s dvora nekoga od hrvatskih vladara jest Povelja kneza Trpimira iz 852. godine (sačuvana je u prijepisima). U njoj se Trpimir naziva knezom Hrvata (Dux Chroatorum). Tako je, kada je riječ o hrvatskim prostorima, latinski prvi jezik kojim su Hrvati pisali, a latinka prvo pismo. Najstariji poznati sačuvani spomenici hrvatskoga jezika pisani latinicom potječu iz 14. stoljeća. To su: Red i zakon sestara dominikanki, Šibenska molitva, Cantilena pro sabatho i odlomak Korčulanskoga lekcionara.

Šibenska molitva jedan je od prvih poznatih hrvatskih latiničnih jezičnih i književnih spomenika. Riječ je o tekstu nadahnute pjesničke inspiracije, koji ulazi u sve antologije starijega hrvatskog pjesništva. Pronađena je u rukopisnoj knjižnici šibenskoga franjevačkog Samostana sv. Frane, a poznata je od 1911.

GLAGOLJICA

Slavenska se pismenost u Hrvata veže uz čirilometodsku misiju stvaranja obrednih knjiga nakon njihova pokrštavanja, odnosno uz slavensko bogoslužje i književnu djelatnost na staroslavenskom jeziku. Prve pouzdane vijesti o uporabi toga prvog slavenskog književnog jezika i pisma glagoljice kod Hrvata potječu iz 10. stoljeća, točnije iz godine 925., iz dvaju pisama pape Ivana X. U jednom pismu papa opominje dalmatinske biskupe zbog služenja bogoslužja na slavenskom jeziku, a u drugom prigovara hrvatskom kralju Tomislavu i zahumskom knezu Mihajlu Viševiću što to dopuštaju. Zaključci splitskih crkvenih sabora u ranom srednjem vijeku također svjedoče o postojanju slavenskoga bogoslužja. Glagoljica je u Hrvatskoj bila u pretežitoj uporabi do 16. stoljeća, a aktivno se rabila do polovice 19. stoljeća. U 14. i 15. stoljeću dolazi do najproduktivnijega književnog stvaranja glagoljaškoga svećenstva. U to je vrijeme objavljena i prva glagoljicom pisana knjiga (*Misal po zakonu rimskoga dvora*, 1483.).

Baščanska ploča Na prijelazu u 12. stoljeće (oko 1100. godine) nastala je Baščanska ploča, najvažniji i jedan od najvrednijih spomenika rane hrvatske pismenosti. Izvorno je bila ugrađena kao lijevi plutej u ogradi koja je dijelila prostor za svećenstvo od crkvene lađe (prostor za puk) u crkvi sv. Lucije u Jurandvoru na Krku.

ČIRILICA

Prihvaćanjem slavenskoga književnog jezika preuzeto je i njegovo drugo pismo, cirilica. Stoga se cirilica vrlo rano pojavila kao treće pismo na hrvatskim prostorima, najkasnije u 11. – 12. stoljeću. Iako čirilična slova koja se nalaze na epigrafskim spomenicima iz 11. – 12. stoljeća još ne sadržavaju posebnosti kojima će se odlikovati hrvatska cirilica, ta će obilježja, ponajprije utjecajem glagoljice, postajati sve izraženija tijekom 13. – 14. stoljeća, dok se vremenom konačnoga oblikovanja sustava hrvatske cirilice obično smatra 15. stoljeće. Tim se pismom pisalo na hrvatskom i bosanskom području, a osim naziva hrvatska cirilica upotrebljavaju se i nazivi: bosančica, bosanica, bosansko-hrvatska cirilica, zapadna cirilica... Tri su osnovna tipa hrvatske cirilice: bosanski, poljički i dubrovački. Cirilična su slova na našim prostorima zasvijedočena zajedno s glagoljicima na Kninskom ulomku i Plastovskom ulomku iz okoline Skradina, spomenicima iz 11. – 12. st. Na Baščanskoj ploči također je nekoliko čiriličnih slova. U Supetarskom ulomku iz Svetoga Petra u Šumi (12. st.) cirilicom je uklesana riječ amen, a glagoljicom iēkovim. Najstarije spomenike čiriličnoga pisma na hrvatskom tlu nalazimo u Povljima na Braču, kao što je Povaljski prag iz 1184. godine, natpis uklesan u kamenu iznad portala benediktinske opatije u Povljima na Braču, te Povaljska listina (1250.), dokument pravnoga karaktera od iznimne važnosti za hrvatsku kulturnu, jezičnu i književnu povijest. Poljički statut (1440.) i Libro od množijeh razloga (dubrovački zbornik iz 1520.) također su važni spomenici hrvatske čirilične baštine. Osobito je bogata čirilična pismenost na području Dubrovnika. Dubrovački arhivi obiluju čiriličnim tekstovima pravnoga i trgovačkoga karaktera koji datiraju do početka 19. st. dok je na području Bosne i Hercegovine već u srednjem vijeku franjevački red bio veoma snažna duhovna snaga, a pisali su latinicom i bosančicom.

Egzonimi - pohrvaćena imena stranih gradova, država, pokrajina, rijeka...

Bavarska, Galicija, Kalifornija, Kastilja, Katalonija, Lombardija, Provansa, Saska, Štajerska, Toskana, Teksas...

U Hrvatskoj postoji određeni broj imena gradova, država, pokrajina, rijeka itd. koji se ne pišu i ne nazivaju onako kako ih nazivaju i zapisuju ljudi koji onde žive, nego se za njih upotrebljavaju hrvatska imena, npr. Beč, Španjolska, Flandrija, Temza itd. Takva se imena nazivaju egzonimima. Oni postoje i u drugim jezicima, npr. u ruskom Pariz 'Pariz', Bavarska 'Bavarska', Madarska 'Madarska', u engleskome Florene 'Firenca', Venecija 'Venecija', u talijanskome Zagabria 'Zagreb', Zara 'Zadar', Parigi 'Pariz' itd. Oni su također pokazatelji da postoje povijesne veze s određenim krajem ili gradom te smo zbog toga njihova imena davno prihvatali i prilagodili svojemu jeziku. Takva hrvatska imena za područja izvan Hrvatske bilježe se već u najstarijim pisanim vrelima. Nalazimo npr. u rječniku Jakova Mikalje Blago jezika slovinskoga (1649. – 1652.) egzonim Jakin za Anconu. Egzonimi nastaju, upotrebljavaju se, a katkad i nestaju iz upotrebe. One koji se upotrebljavaju nazivamo aktualnim egzonimima, to je npr. Budimpešta za mađarski Budapest. Neki se s vremenom izgube, npr. staro ime Požun za Bratislavu, Jedrene za Edirne, Stambol za Istanbul ili Carigrad, Turin za Torino, Draždani za Drezden, Gradec za Graz, Lipsko za Leipzig, Stolni Biograd za Székesfőhervár itd. Takva imena koja su postojala, ali su se izgubila zovemo povijesnim egzonimima.

Koja su zemljopisna imena egzonimi?

- sva imena država (Bjelokosna Obala, Francuska, Mjanmar)
- imena nekih gradova (Beč, Firenca, Napulj, Peking, Rim, Solin, Trst, Varšava, Ženeva)
- imena nekih rijeka i drugih vodnih objekata (Blatno jezero, Laba, Majna, Rajna, Temza)
- imena nekih pokrajina i saveznih država (Bavarska, Galicija, Kalifornija, Kastilja, Katalonija,

Ako je New York New York, zašto je Wien Beč?

THINKSTOCK

Lombardija, Normandija, Provansa, Saska, Štajerska, Teksas, Toskana)

- imena nekih planinskih lanaca (Kordiljeri, Pireneji)
- imena nekih otoka (Korzika) i dr.

Što moraju diplomati, ne moraju novinari i leksikografi

Svakodnevno se mnogi susreću s pitanjem koji je imenski lik bolje upotrijebiti. Dosad je pri Ministarstvu vanjskih i europskih poslova donesen samo službeni popis imena država. Kako je riječ o službenim imenima koja se upotrebljavaju u diplomaciji, pri izradi popisa moralo se voditi računa o izričitim zahtjevima određenih država da se u diplomaciji njihova imena ne mijenjaju, tj. ne prevode i ne transkribiraju, kao što su zatražile države Bjelorus, Côte d'Ivoire, El Salvador, Kabo Verde i Republika Moldova. No taj popis službenih imena ne obvezuje hrvatske govornike u drugim prigodama.

Tako je na primjer u novinama, udžbenicima, leksikografskim djelima i drugdje legitimno govoriti i pisati Salvador umjesto El Salvador.

Bjelokosna Obala

Država je dobila ime po trgovini bjelokošću u doba francuske kolonijalne vlasti. Premda se u drugim jezicima najčešće prevedi (npr. engl. Ivory Coast, slov. Slonokošena obala, češ. Pobřeží slonoviny, njem. Elfenbeinküste, španj. Costa de Marfil, tal. Costa d'Avorio), vrlada Bjelokosne Obale od 1985. zahtjeva da se u službenoj komunikaciji i diplomatskim protokolima u svim jezicima upotrebljava isključivo francuska inačica imena – Côte d'Ivoire. No izvan diplomacije, u medijima, udžbenicima, atlasima, služimo se hrvatskim imenom. U hrvatskome se prijevodu pojavljuje nekoliko inačica, u prošlosti često Obala Slonove Kosti, zatim Obala Bjelokosti te Bjelokosna Obala. U školskome rječniku hrvatskoga jezika Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje iz 2012. dana je prednost imenu Bjelokosna Obala.

Beijing ili Peking?

Za kineski jezik sami Kinezi donijeli su sustav pinyin, koji je 1979. godine odobrila i Međunarodna organizacija za standardizaciju. Kao rezultat toga sustava pojavilo se ime Beijing. No kako je Peking veoma ustaljeno ime u hrvatskome jeziku, a čuvaju ga i mnogi europski jezici (npr. češ., mad., njem. Peking, bug. Пекин, tal. Pechino, franc. Pékin), to ime prilagođeno prema staromu sustavu i dalje se čuva u standardnome hrvatskom jeziku, a Beijing ostaje za diplomatsku uporabu i komunikaciju izvan Hrvatske. Velika uvriježenost imena Peking potvrđuje se i u općem leksiku u kojem postoje pojmovi poput pekinška patka, pekinška pravila (pravni izraz), pekinez 'pekinški dvorski psić'.

Harkov ili Harkiv?

Mnoga smo imena iz država nastalih nakon raspada Sovjetskoga Saveza primili preko ruskoga jezika. Tako su se uvriježila i imena ukrajinskih gradova i rijeka Lavov, Harkov, Kijev te Dnjepar i Dnjestar (izvorno u ukrajinskom L'viv [Lviv], Xarpiv [Harkiv], Kuiv [Kijiv], Dnipro [Dnjiprov], Dnister [Dnjister]). Kako se ta imena već dugo upotrebljavaju u hrvatskome jeziku, njihova je uporaba jednak dobra kao i uporaba imena prema izvornome ukrajinskom liku.

Sijamski blizanci iz Tajlanda

Država u jugoistočnoj Aziji sa službenim imenom Tajland, do 1939. godine nazivala se Sijam (po kojem su nazvani prvi poznati sijamski blizanci). Ime Tajland dolazi od Tailand, što znači 'zemlja naroda Taj'. Jezik toga naroda naziva se tajskim. Šteta je što je propuštena prilika da se i zemlja nazove Tajska prema modelu Francuska, Španjolska itd., za što su se jezikoslovci više puta zauzimali.

Koja su to gradovi: Požun, Stambol, Turin, Draždani, Lipsko, Gradec, Stolni Biograd, Jedrene?

Toponimi

O PODRIJETLU IMENA NASELJENIH MJESTA – OJKONIMA

U imenima su naselja očuvane mnoge danas uglavnom zaboravljene hrvatske riječi slavenskog postanja. Imenica resa u imenu Duga Resa označuje blatna, močvarna zemljišta baš kao i imenica hleb (< *hlébъ) u Hlebine. Imena Brod i Prelog označuju gaz, tj. prijelaz preko rijeke. Na mjestu na kojemu postoji slano vrelo upućuje ime Slatina, a na vodoplavno područje Tounj. Metaforičkoga su postanja imena kao što su Čabar (< čabar 'vjedro') ili Čavle (< čavao), Stubica (usp. stubao 'ograda na zdencu') i Zabok

IGOR KRALJ/PIXSELL

(usp. bok), na vrstu tla upućuju imena Bisko (usp. *bisk- 'pijesak'), Glina, Milna (usp. *mělъ 'pijesak'), Molve (< *molъ- 'riječni pijesak'), Ploče (< ploča 'kvadratni kamen') i Posedarje (< sedra 'vapnenac'), a na vrste vode Bistra ili Slunj (< *sluzъ 'sluzavo, vlažno korito'). Smještajem su naselja uvjetovana imena Kutina i Kutjevo (naselja u kutu), Pleternica (područje izloženo vjetru), Sunja (područje okrenuto prema Suncu), Vrgorac (područje vrh/iznad gore), Vrlika (područje vrh/iznad rijeke) i Zagreb (područje za brijegom / iza brijege). Biljnim su

nazivima motivirana naselja Cerna (< cer), Drežnik (< drezga), Jasenice (< jasen), Jelsa (< jelsa 'joha'), Koprivnica (< kopriva), Kostajnica (usp. kostanj 'kestén'), Lipovac (< lipa), Maslenica (usp. maslina), Orahovica (< orah), Pirovac (< pir 'vrsta žitarice'), Smokvica (< smokva) ili Vrbovec (< vrba), a nazivima biljnih zajednica imena Dubrovnik (< dubrava 'listopadna šuma'), Gvozd i Zagvozd (< gvozd 'šuma'), Lešće (< *lēsъ 'lisnata šuma'), Lipik (< lipik 'lipova šuma') te Šibenik (usp. šiblje). Nazivima su životinja uvjetovana imena

Jastrebarsko (< jastreb) i Krapina (< krap 'šaran'). Na upravne i vlasničke odnose upućuju imena Banova Jaruga (usp. ban), Delnice (dio dјedovine), Kraljevica (< kralj) i Županja (< župan). Mjesta na kojima su izgrađene crkve otkrivaju toponiči Crikvenica (usp. crkva), Donji Miholjac (Mihael Arhanđel), Gospic (Gospa), Ozalj (sveti Anselmo), Sesvete (Svi sveti), Đurđevac, Suđurađ i Sveti Đurđ (sveti Juraj), Sumpetar, Supetar i Sveti Petar u Šumi (sveti Petar) i Sutivan (sveti Ivan) te Vinkovci (sveti Vinko).

Mali praktični jezični savjetnik

Hormonalni, institucionalni, kulturni, strukturalni > hormonski, institucijski, kulturni, strukturni

Od imenica hormon, institucija, kultura, struktura u hrvatskome standardnom jeziku odnosni se pridjevi tvore sufiksima -ski i -ni, koji se dodaju na imensku osnovu. Pogrešno je upotrebljavati oblike hormonalni, institucionalni, kulturni, strukturalni, koji su tvoreni od engleskih pridjeva hormonal, cultural, institutional, structural, a pravilno je upotrebljavati pridjeve hormonski, institucijski, kulturni, strukturni.

Osnovna škola „August Šenoa“ / Osnovna škola August Šenoa / Osnova škola Augusta Šenoe

Ime u imenu škole, dječjega vrtića ili kakve druge ustanove može biti napisano u nominativu ili u genitivu. Ako je ime u nominativu, piše se u navodnicima ili kosim slovima: Osnovna škola „August Šenoa“ / Osnovna škola August Šenoa, Dječji vrtić „Bajka“ / Dječji vrtić Bajka, Glazbena škola „Ferdo Livadić“ / Glazbena škola Ferdo Livadić. Ako je ime u genitivu, ne ističe se navodnica ili kosim slovima: Osnovna škola Augusta Šenoe, Glazbena škola Pavla Markovca.

Pridjev sveti u pisanju imena svetaca, blagdana i crkava

Ako pridjev sveti dolazi ispred imena svetaca ili svetica, piše se malim početnim slovom: sveti Ante, sveti Franjo, sveta Lucija. Pridjev sveti piše se velikim početnim slovom u imenima blagdana: Sveti Ante (na Svetoga Antu), Sveta Lucija (Danas je Sveta Lucija.) i crkava (Misa će se održati u Svetoj Ani., Vjenčali smo se u Svetome Lovri). Ako prije pridjeva sveti dolazi riječ crkva ili blagdan, pridjev sveti piše se malim početnim slovom: Misa će se održati u crkvi svete Ane., Vjenčali smo se u crkvi svetoga Lovre., Danas slavimo blagdan svete Lucije.

Veznik pošto

Veznik pošto pogrešno je upotrebljavati u uzročnome značenju. Pošto je vremenski veznik u zavisnosloženim rečenicama i označuje da se radnja zavisne surečenice zbiva prije radnje glavne rečenice: Pošto je položila sve ispite, otišla je na ljetovanje. U uzročnom značenju umjesto veznika pošto pravilno je upotrebljavati druge uzročne vezni-

REUTERS

Pisanje naziva dužnosti

Nazivi dužnosti ili nositelja upravnih, administrativnih, političkih, ideoloških, crkvenih i drugih tijela te sve titule pišu se malim početnim slovom. Umjesto na Ministrov zahtjev, u posjetu Gradonačelniku, uz potpis Načelnika, s dopuštenjem Rektora, uz blagoslov Biskupa, pravilno je pisati: na ministrov zahtjev, uz načelnikov potpis, u posjetu gradonačelniku, s dopuštenjem rektora, uz blagoslov biskupa.

GODIŠNJA SKUPŠTINA pravilno je JEDINSTVENA STOPA PDV-a NA LIJEKOVE, ODRŽANA UNOVA GODIŠNJA SKUPŠTINA.

Pisanje naziva nastalih od imena

U hrvatskome jeziku neki nazivi nastaju od osobnih imena i pišu se malim početnim slovom jer dolazi do značenjskoga pomaka i oni više ne označuju izravno samo jedan sadržaj (najčešće osobu), nego skup istovrsnih sadržaja koji imaju zajednička obilježja. Poopćavanjem su nastali brojni nazivi za mjerne jedinice: tesla (prema fizičaru Nikoli Tesli), kelvin (prema fizičaru Kelvinu of Largsu), volt (prema fizičaru Alessandru Volti) te botanički i zoologiski nazivi: lijepa kata, smrdljivi martin, zlatna mara itd. Malim se početnim slovom u nazivima pišu i posvojni pridjevi izvedeni od osobnih imena. Primjerice, pridjevi Adamov, Ahilov, Božji, Gospin, Petrov, Jakobov, Judin, ako su sastavnica kakva naziva, pišu se malim početnim slovom jer označuju opće sadržaje, a ne samo pripadnost određenoj osobi koja je nositelj kojega imena. U skladu s tim pravilom piše se adamova jabuka/jabučica i ahilova tetiva, božja ovčica, gospina trava, petrovo uho, jakobova kapičica, judino drvo.

Pisanje imena stranih gradova i država

Imena stranih gradova iz država u kojima je službeno latinično pismo i koja nisu prilagođena hrvatskom standardnom jeziku, pišu se izvorno, kao u jeziku iz kojega potječu. Imena država, pak, pišu se prema izgovoru. Stoga treba razlikovati pisanje Gvatemala i Guatemala, Luksemburg i Luxembourg, Meksiko i Mexico, te Monako i Monaco. Imena pisana onako kako se izgovaraju upotrebljavaju se kad se imenuje država, a imena pisano izvorno upotrebljavaju se kada se imenuje grad.

Pogrešno je pisati imena gradova: Gvatemala, Luksemburg, Meksiko i Monako, a pravilno je: Guatemala, Luxembourg i Monaco. Takoder, pogrešno je pisati imena država: Guatemala, Luxembourg i Monaco, a pravilno je: Gvatemala, Luksemburg i Monaco. Kad se ne može znati prema načinu zapisa je li riječ o gradu ili državi, kao u primjerima Panama (grad) i Panama (država) ili Tunis (grad) i Tunis (država), značenje se iščitava iz širega konteksta.

ke (budući da, jer, stoga što, zato što, zbog toga što itd.). Umjesto: Nije otvorio vrata pošto nije čuo zvono, Pošto je bio jako zauzet, nije stigao kupiti mljeko pravilno je: Nije otvorio vrata jer nije čuo zvono.; Budući da je bio jako zauzet, nije stigao kupiti mljeko.

Pisanje naziva državnih i vjerskih poglavara

Nazivi državnih i vjerskih poglavara pišu se malim početnim slovom ako uz naziv stoji vlastito ime ili kakva odrednica (npr. hrvatski, taj, naš). Umjesto: Hrvatska Predsjednica Kolinda Grabar Kitarović boravi u službenome posjetu Mađarskoj. / Američki Predsjednik Barack Obama sudjelovao je na sastanku svjetskih voda u Australiji., Britanska Kraljica Elizabeta II. proslavila je 89. rođendan., Hrvatske je hodočasnike u Vatikanu pozdravio Papa Franjo. pravilno je pisati Hrvatska predsjednica Kolinda Grabar Kitarović boravi u službenome posjetu Mađarskoj. / Američki predsjednik Barack Obama sudjelovao je na sastanku svjetskih voda u Australiji., Britanska kraljica Elizabeta II. proslavila je 89. rođendan. Hrvatske je hodočasnike u Vatikanu pozdravio papa Franjo. Međutim, ako se naziv piše bez osobnoga imena i ako nema nikakve odrednice, a iz konteksta je jasno na koga se naziv odnosi, on se može pisati velikim početnim slovom, ali je pravilno pisati i malim početnim slovom: U povodu Dana državnosti Predsjednica je uputila čestitku građanima., Uzvanici su pljeskali Kraljici., Hrvatske je hodočasnike u Vatikanu pozdravio Papa. Velikim se početnim slovom mogu pisati i posvojni pridjevi izvedeni od tih naziva ako uz njih nema osobnoga imena: Vijeće se okupilo na Predsjednikov poziv., Na sastanku su bili Kraljičini savjetnici.

Sklonidba nekih prezimena slavenskoga podrijetla

Prezimena slavenskoga podrijetla muških osoba na -ov/-ev i -in sklanaju se po imenskoj sklonidbi: N Čehov/Mendeljejev/Gagarin, G Čehova/Mendeljejeva/Gagarina, DL Čehovu/Mendeljejevu/Gagarinu, A Čehova/Mendeljejeva/Gagarina, V Čehove/Mendeljejevu/Gagarine, I Čehovom/Mende-

hrvatskome su dijelom njegova općega leksika i ne treba ih pisati izvornom grafijom. Engleske riječi sandwich, muffin, talijanske riječi spaghetti, lasagne, carpaccio, cappuccino, maccheroni, macchiato, gnocchi, francuska riječ croissant fonološki, morfološki i pravopisno prilagođuju se hrvatskomu jezičnom sustavu i pravilno ih pišemo ovako: sendvič, mafin, špageti, lazanje, karpačo, kapučino, makaroni, makijato, njoki, kroasan.

ljejevom/Gagarinom. Umjesto razgovarati s Čehovim, pravilno je razgovarati s Čehovom. Prezimena slavenskoga podrijetla koja su po postanku posvojni pridjevi sklanaju se po pridjevnoj sklonidbi: N Gorki/Chomsky, G Gorkog(a)/Chomskog(a), D Gorkom(u)/Chomskom(u), A Gorkog(a)/Chomskog(a), V Gorki/Chomsky, L Gorkom(e)/Chomskom(e), I Gorkim/Chomskim.

Pisanje nastavaka u pokratama

Pokrate nastaju od prvih slova riječi od koji se sastoje višejerčno ime ili naziv i pišu se velikim slovima: PDV – porez na dodanu vrijednost, NSK – Nacionalna i sveučilišna knjižnica, EU – Europska unija, SAD – Sjedinjene Američke Države, UN – Ujedinjeni narodi, NATO – North Atlantic Treaty Organization, UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Pokrate su, osim pokrata koje završavaju na A i koje se čitaju kao riječi, muškoga roda te se sklanaju kao imenice muškoga roda, a u pisanju se između pokrate i padežnoga nastavka umeće spojnica. Nastavak se piše malim slovom: obračun PDV-a, uvoz robe iz EU-a, požari na jugu SAD-a, iz NATO-a, u NATO-u, iz UNESCO-a, u UNESCO-u itd.

U naslovima pisanim velikim tiskanim slovima padežni i tvorbeni nastavak pokrata također se piše malim tiskanim slovima.

Umjesto JEDINSTVENA STO-

PA PDV-A NA LIJEKOVE,

ODRŽANA UN-OVA

Blagdan/praznik

U hrvatskome standardnom jeziku imenice blagdan i praznik nemaju isto značenje. Imenicom blagdan označuje se dan posvećen vjerskom događaju, a imenicom praznik označuje se dan kojim se obilježava događaj važan za društvenu zajednicu ili međunarodni dan posvećen čemu. Blagdani su npr. Uskrs, Velika Gospa, Bajram, Hanuka, a praznici su npr.: Međunarodni dan obitelji, Dan žena, Dan planeta Zemlje ili Praznik rada. Dane odmora također nazivamo praznicima, npr. zimski praznici, ljetni praznici, školski praznici, a dane u kojima se slave vjerski događaji nazivamo blagdanima, npr. uskrnsi blagdani, božićni blagdani.

Sklonidba nekih prezimena slavenskoga podrijetla

Prezimena slavenskoga podrijetla muških osoba na -ov/-ev i -in sklanaju se po imenskoj sklonidbi: N Čehov/Mendeljejev/Gagarin, G Čehova/Mendeljejeva/Gagarina, DL Čehovu/Mendeljejevu/Gagarinu, A Čehova/Mendeljejeva/Gagarina, V Čehove/Mendeljejevu/Gagarine, I Čehovom/Mende-

Vanzemaljac/vanbračni > izvanzemaljac/izvanbračni

Riječ van u hrvatskome je standardnom jeziku samo prilog (izašao je van.). Prilog van ne treba upotrebljavati kao prijedlog jer se u takvu značenju upotrebljava prijedlog izvan. Umjesto Kuća se nalazi van grada., Odluka je stavljena van snage. pravilno je: Kuća se nalazi izvan grada., Odluka je stavljena izvan snage. Vanne treba upotrebljavati ni kao prefiks u tvorbi riječi. Umjesto tvorenica vanbračni, vannastavni, vanredni, vantjelesni, vanzemaljac itd. u hrvatskome su jeziku pravilne tvorenice s prefiksom izvan-: izvanbračni, izvannastavni, izvanredni, izvantjelesni, izvanzemaljac.

